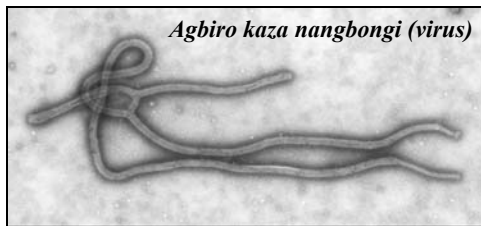

GU KPIO NGAGA NANGBONGI (EBOLA)

Yambio, sita diwi 2004

Agbiro kaza nangbongi (virus)

Dominic, Gibson na Emmanuel ngagu bambata aboro ia wisigiyo na makana bi kaza nangbongi kibi kaza tiyo –EBOLA Ifu dawa fuyo kina bakere bambu ngua Yambio yo, iki hu be kaza nangbongi ngaga ebola.

Wai ani adia be Ebola, na wai rengbe mo ka manga awo!

Na Emmanuel nga Hosana adi ndu kpio ri ti kina kmbari nga Dominic, naa dawa badungu aboro kaza bambu ngua Yambio yo mbata fu a mungnga ini he na ki kum bara gu rengo nga, nangbongi ima ti dagba aboro Yambio.

Hosana kim fuho ka gbaraga ha fu wiri nga Emmanuel. Fuo gure ba gbebere pai ki fudi aboro Yambio nga pa kpio Hosana ti rame bisue diwi 13 rogo gi gara nga 2004 re.

Agu aboro nga a Emmanuel, Gibson na Dominic, i naunda rami a reme ka taka pande gu re ngo furani ngaga kaza nangbongi Yambio here rogo a kanisa, asugu na au aba dunduko aboro adu ngura tiyo ku rogo. “*GERE NGA FUGO EMMANUEL*”
Mi atona kabi tire ti bambata ha nga, gbebere kaza ri a mangare, fuo bete regbo ngbutoko, miki tona ka saazi, kaza ruseyo. Ki tona ka mangare a ti kina gu regbo re. Bakere gunde ki zire, bambiko mia bere he nga, mi naik kpi wa kina nina nga Hosana, ono abafu nua ngaga bakere bambu ngua ngaga Yambio ki asadi tiyo ka ngera fuore napa fu dawa fere nyanyaki, miki hu, ki bati.

Wa rura dumi na bakere gbera rago tire tipa pa kpio nina nga Hosana, mina bakere ngbarago berewe wa Mbori na batasire, miki rengbe awere ka taka pande gi nangbongi re fu gim i aboro Yambio here tipa wakai gihe ki rugu tiyo napa wai ka banda tiyo begi nangbongi re gaami aboro.

Sangba Dominic (dakurubo Hosanna) nga “sita du ni bawene pai gbe ka aboro dunduko rugu tiyo nagu rengo nga, kura gene ho ka bata be nangbongi te, kina bakere banda tise behe, na ki inihe nga rengo du nga nangbongi. Ka ani ini gi rengo re zanga kango, gi kpio re gbaragi nga tiru dagbaranite. Bakere tambua he tipa kina kndara gu bangisa boro sa ka kaza nangbongi zini, nik ipisi tini kaye tipa ifu dawa funi bambu ngua yo, niki bati. Ira ngbi na amunganga ima idaha fere tipa mi taki ande gu rengo ngaga gi nangbongi re fuo batami behe fu gim i aboro dunduko.

Mi berehe ya, agu bete aboro kadu na kango rogo gyo abera kindi, ia asada ka dia gi rengo re nyanyaki gbe, bambiko azande nanya, ti kangoho ni ukaha mangu yo.

GU RENGU SIA IDA MO INIHE KINA AWERE NGA:-

Ebola nga gine na sina zio boro wai?

Ebola ngagu nangbongi naye be agu agbiro kaza ha du ni rukutura gbe, na sungo rogo rakiraki anya, watadu kangba anya a. Si rengbe ka zio boro bambiko kina zazada agu aime na kura tigu he, watadu kpoto gu nya, watadu boro sina ima zio ni mbata. Agu aime re duwa, kure, saazi, gu gbebera rago ngaga kaza ruseyo, randimo, kpangasio. Gu ipi ipi gene ebola azio boro rogo ni ipo nga, zazada kpoto gu boro na waka behe, watadu zazada kpoto gu kangba boro kpi behe.

Anga kinagu ka zagino aboro naakpiko mbata behe Yambio ane, ami ka tona baka bangirani behe te?

Ebola nga gbebere kere nangbongi. Aboro dunduko Yambio here du aweze ngba apai yo behe, sidu si ida nyanyaki banda tise tini awere fu aboro dunduko, bambiko sikandu ka gbaraga tiru dagba rani, ani ki tona kakpika ni badungurani gbe mbata wagu agu aboro aida ka bihe mbata du na bakere kango rogo yoyo daku awere kindi.

Ka aboro Yambio adia nga gipai re nirengo, ki tona ka banda tiyo kina awere nyanyaki behe ya, gi kere nangbongire agumba nga gundu barirani kusayo te, daho mbata sika gbaraga tirunu dagbarani, ani ki tona kabi bakeze akangba regbo naima susa.

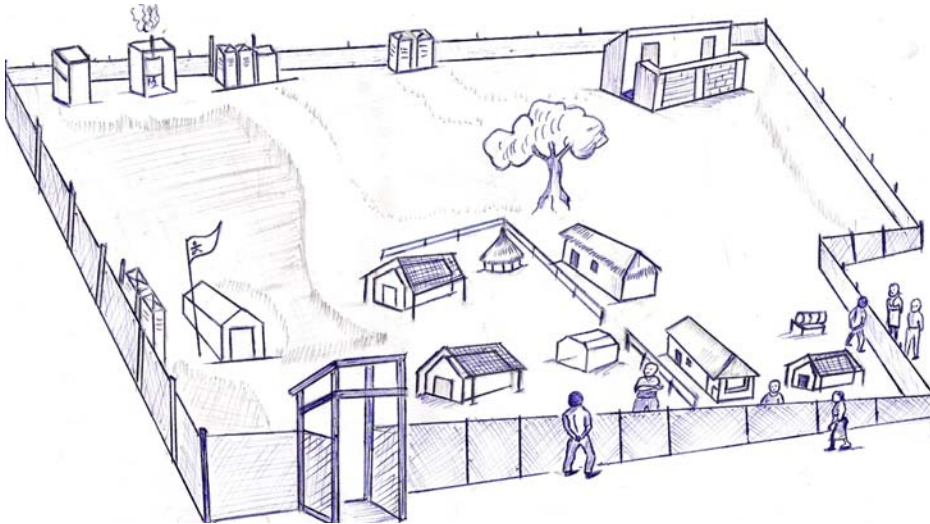
Gupai ani abingo bakere kpio tini dagba rani wagu kura aboro aera ha ya singa, agu aozogo rago na amunganga du Yambio here aina asada pai ni kina ipo mbata fu kaza nangbongi gbaragi tiru dagba aboro ki ima ino nga kina ebola du, na ki ima tona taka pandehe kini nyakasi pa banda tise behe nyanyaki fu aboro dunduko. Gu kura kikingi amunganga aima yaara ni ipo tipa ka undo auyo du Yambio kparakpa abambu kaza bambu ngua Yambio o abor ima du awere ni takitaki pandehe fu aboro dunduko Yambio here, ono wa vura duhe wo ung aboro kindi ngba apai you bambiko bakere kango.

Kaani mangi wai ka banda tirani na gaani aboro rogo a kpurani begi nangbongi re?

Kaani rengbe ka asada manga gi bete rukutu wiri apai duni ringbisiringisi he re nyanyaki, ani ka tat awere begi nangbongi ngaga Ebola re mbata fu si gbaragi tiru dagbarani:

1. **Mo sungu kporoyo na kaza ki kedi sunge amunganga ye kabi gamo kaza wuru asaa yo 24 (uru sa)**
2. **Kamo danga ba dungura tise yo watadu kpor dungu aboro na kaza ya.**
3. **Kamo zazadi ngo kpoto boro kaza watadu agu aime na kura tii kpotoni yo ya, kinagu kamo zogo bero kurogo kandi (gloves) kasi duho.**
4. **Kamo Pili ngo pati kangba boro watadu zazada kangba boro ya.**

Kpara kpara ambara kaza Ebola Yambio yo

*Aboro kaza Ebola zimtiria
Yambio yo ni kina kparakpara yo
nagayo Apia dunduko wa ahu
riahe, bambu ageno.*

*I rengbe ka furan a gayo aboro
bambiko gayo ndugu ni guru he.*

*Aboro kaza nangbongi rengbe ka
hu ni ipo ho ia fu dawani fu yo.*

FUGA PAI BEREWÉ

- 1. Kamo bi tiro nga mona kaza wagu kpia pai ini ringbisi he mbata kusayo, mo sungu kina kpuro, kamo atanga dagba aboroya.** Fuo gure moki kedi boro ku bambu ngua yo iye niipo ka ino gini nzunzu ra mangaro. Bete aboro kina bakere zimtiria yo, duni mbakadi mbakadi tiyo tipa gi gbarakagbaraka pai re. Gere abatasa ungaro, na unga kura ga mbori aboro. Sini bawene pai gbe ka tingida pa kazaro fu amunganga vuru 24 asaa yo (uru sa) mbta kaza nika fu riro.
- 2. Kamo awaka gbe, kamo nindu nga kuba adungura tise yo, watadu kporo apai hodu badungu awiri namoni ya, bambiko moka gbaraga vunduvundu kpio dagba akuaro.**
- 3. Kamo angera fuo boro be kaza, kamoni zazadi ngo agu aime na kura tii kpotoni yo wa ini ringisi paha mbata fu ye amunganga ki rugu tiyo nagupai na manga gu boro re ya.** Kina gu ka akandi du ti abero (gloves). Kamo utuku ngo gani ahe wa gani ahuu riahe, aroko aya. Ka gude utuku ngo patiniyo ya.
- 4. Ani asadi kambu fu sene ngaga kpabee yo watadu dungo tise da kina ho mbata amunganga nika peheni furani nga nangbongi gundu rirani kusayo, ani kidu zezardi wa mbata.**
- 5. Kamo ndu ka kpara boro, kamoni zazadi nga kpoto kangba, watadu piko pati kangba ya, moaino wari gu boro re nikpi be nangbongi.** Gere naikasa gupai nga kasi gbaragi ngo ya. Bakere zimtiria yo, agu aboro ia fu dawa fuyo ini kina kpakparayo ono ima rengba karu gi deredere ndugu yo, kinifu na agumeyo ku gii he yo, nga aguyo rengbe kaa fura kindi.

Gu kura apai berewe nga:

- Kamo pai ngo kuti aboro kpabee yo watadu dungo tise ya.
- Moka bihe nirengo nga riahe wi wenengai zavura kina ugu pasio nvuru.
- Kamo ringa, watadu zada kangba gu nya kpi nisarua ya, zavura ngbakungbo yo nvuru.
- Kamoni kodingo ahu riahe na aboro kaza ya.